

UNHCR
The UN Refugee Agency

OPETUSMATERIAALIA PAKOLAISUUDESTA

12-15-VUOTIAAT | TEHTÄVÄOPAS

Lisää opetusmateriaalia on osoitteessa: pakolaisapu.fi/koulut/

© 2019 UNHCR

ENNEN ALOITTAMISTA

Huomautus pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien huomioon ottamisesta opetuksen suunnittelussa:

Ennen kuin tunneillasi tehdään pakolaisiin, turvapaikkoihin, kansallisuuteen ja maahanmuuttajiin liittyviä harjoituksia, mieti oppilaitasi. Onko heidän joukossaan pakolaisia, turvapaikanhakijoita tai henkilöitä vailla kansalaisuutta?

Jos on, sinun kannattaa ehkä puhua heidän ja heidän vanhempiansa (oppilaiden iän mukaan) kanssa. Jos mahdollista, ota huomioon vanhemmilta ja oppilailta saamasi ideat ja palaute opetuksessasi. Pyydä heitä vastaamaan kysymyksiin, mutta vain jos he ovat selvästi ilmaisseet olevansa halukkaita vastaamaan kysymyksiin tai puhumaan näistä aiheista.

Kansalaisuudettomilla henkilöillä ei ole minkään valtion kansalaisuutta. Kansalaisuudettomuuteen on monia syitä. Esimerkiksi joissakin maissa etnisiä tai uskonnollisia ryhmiä ei tunnusteta maan

kansalaisiksi sen lainsäädännössä. Jotkut lapset syntyvät sen maan ulkopuolella, jonka kansalaisia heidän vanhempansa ovat, eivätkä saa vanhempiansa maan tai syntymämaansa kansalaisuutta. Joissakin maailman maissa on voimassa lainsäädäntö, jonka mukaan äidin kansalaisuus ei siirry lapsille.

Kansalaisuudettomilla ihmisillä voi olla vaikeuksia perusoikeuksiensa toteutumisessa. Niitä ovat muun muassa liikkumisenvapaus sekä oikeus opiskeluun, terveydenhoitoon ja työhön. Ilman näitä välttämättömyyksiä he kohtaavat usein vastoinkäymisiä ja pettymyksiä.

Jos luokassasi on kansalaisuudettomia oppilaita, käytä harkiten ”maan” ja ”kansalaisuuden” kaltaisia sanoja. Niiden sijaan voit puhua oppilaiden ”kodista” tai ”kulttuurista”.

OPPIMISTEHTÄVIÄ

Tässä oppaassa esitellään tehtäviä, joita voit toteuttaa opetuksessasi ja joiden avulla oppilaat oppivat ryhtymään tekoihin pakolaisten hyväksi.

OPPIMISTAVOITTEET

1 | Omasta maasta turvapaikkaa hakevien lasten tilanteen ymmärtäminen.

Jotkin vastaanottokeskukset tai -verkostot tekevät yhteistyötä koulujen kanssa ja tarjoavat apua kyseisen maan turvapaikkamenettelyyn tutustuville.

Vaihe 1: Selvitä verkosta hakemalla tai ottamalla yhteyttä vastaanottokeskukseen tai -verkostoon, mikä taho voisi auttaa oppilaitasi vastaanottokeskusjärjestelmän ja turvapaikkaprosessin ymmärtämisessä.

Vaihe 2: Jotkin keskukset voivat lähettää yhteyshenkilön vierailemaan luokassa tai koulussa, ja joissakin maissa on mahdollista olla yhteydessä tai tavata keskuksissa olevia nuoria esimerkiksi kirjeenvaihdon, jalkapallopelein tai pelihetken merkeissä.

Vaihe 3: Selvitä, millä tavoin oppilaasi voisivat oppia käytännön kautta turvanpaikanhakijalasten ja -oppilaiden kokemuksista omalla alueellasi.

Mahdollinen loppukommentti jälkikeskusteluun: *“Kiitokset kaikille teille vierailuun tai tehtävään osallistuneille.”*

2

OPPIASTEHTÄVIÄ

**Myötätunton eläytyminen
kansalaisuudettomien henkilöiden tilanteeseen.**

Suunnittele retkipäivä, jonka oppilaat viettävät pienissä 3–6 oppilaan ryhmissä opettajan tai muun koulun henkilökuntaan kuuluvan kanssa.

Vaihe 1: Kukin ryhmä jätetään johonkin paikkaan kaupungilla ilman rahaa, matkakortteja, pankkikortteja ja henkilötodistuksia (ne annetaan mukana olevalle opettajalle).

Vaihe 2: Oppilaiden on päästävä takaisin koululle ilman kyseisiä apuvälineitä. Heidän on pysyttävä koko ajan yhdessä ja pidettävä opettaja mukanaan. Heidän on kysyttävä neuvoa muilta ihmisiltä ja selitettävä, että heidän täytyy palata kouluunsa. Mukana oleva opettaja on koko ajan läsnä. Pyydä oppilaita kirjoittamaan muistiin keinot, joiden avulla he pääsivät keskustelemaan ihmisten kanssa, hankkivat tietoja, koettivat selvittää olinpaikkansa jne.

Vaihe 3: Kun oppilaat ovat palanneet kouluun, keskustelkaa heidän kohtaamistaan esteistä ja käyttämistään strategioista niiden ylittämiseksi. Oppilaat voivat kirjoittaa yksin tai ryhmässä kokemuksesta sekä siitä, miltä tuntui suorittaa tehtävää ilman rahaa tai henkilöpapereita.

Vaihe 4: Kirjoitelmien pohjalta luokassa käydään laajempi keskustelu vailla kansalaisuutta ja henkilötodistusta olemisesta. Keskustelun aikana opettaja voi mainita maahanmuuttajat, joilla ei ole laillista asemaa tulomaassa. Millä tavoin heidän tilanteensa ja kokemuksensa eroaa kansalaisuudettomista henkilöistä? Kenen puoleen he voivat kääntyä, jos ovat vaikeuksissa? Voisivatko he pyytää apua poliisilta? Entä oman maansa suurlähetystöstä?

Keskustelussa ja kirjoitelmissa pitäisi ottaa huomioon se seikka, että jotkut ihmiset joutuvat elämään koko elämänsä vailla kansalaisuutta ja sen vuoksi ulkopuolisina. Jotkut ihmiset myös elävät ilman laillista asemaa syntymämaassaan tai maassa, jossa asuvat suurimman osan elämästään. Lopuksi voit vielä provosoida oppilaita pyytämällä heitä miettimään, mitä he voisivat tehdä kansalaisuudettoman henkilön tilanteen muuttamiseksi.

3

OPPIMISTAVOITTEET

Turvapaikkaa hakevien ihmisten taloudellisen tilanteen ymmärtäminen.

Vaihe 1: Pyydä oppilaita jakautumaan ryhmiin ja selvittämään, kuinka paljon turvapaikanhakijat saavat rahaa odottaessaan päätöstä turvapaikkahakemukseensa.

Vaihe 2: Tehdään kenttäretki läheiseen ruokakauppaan ja selvitetään, miten rahan voisi siellä käyttää.

On muistettava, että monet turvapaikanhakijat pitävät yhteyttä perheeseensä ja hankkivat tietoa tärkeistä tapahtumista kännykän avulla. Kännykän käytön kulut on siis otettava huomioon rahankäytössä.

Vaihe 3: Millainen muunlainen materiaallinen tai rahallinen tuki auttaisi perhettä, jossa on kouluikäisiä lapsia ja onko sellaista saatavilla? Onko talvivaatteiden hankkimista varten olemassa avustuksia ja ovatko ne riittäviä?

Vaihe 4: Tehtävän jälkeen kysy oppilailta, mitä tunteita tehtävä herätti ja millaisilla projekteilla tai toimilla tilanteeseen voisi vaikuttaa (esim. varainkeruu, kännyköihin liittyvät lahjakortit, päättäjiin vetoaminen, palvelujen tai avun tarjoaminen ryhmille).

Mahdollinen loppukommentti jälkikeskusteluun: *“Olette olleet todella ahkeria, ja tämä tehtävä on auttanut ymmärtämään, kuinka maastamme turvapaikkaa hakevia perheitä tuetaan ja kuinka he elävät maahan saavuttuaan.”*

4

OPPIMISTAVOITTEET

Oppilaat ja heidän perheensä saavat mahdollisuuden tutustua toisiinsa ja muodostaa yhteisön.

Kouluvuoden alussa järjestetään tervetuliaisilta tai kuukausittainen aamiainen koulun uusille tulokkaille. Tapahtumassa on pelejä ja leikkejä, joiden avulla ihmiset tapaavat ja tutustuvat toisiinsa. Oppilaat voivat valmistaa oman maansa ruokia ja pitää esitelmän koulun toiminnasta.

OPPIMISTAVOITTEET

5

Yhteistyön tekeminen ja yhdessä luominen niin, että jokainen osallistuu. Sen ymmärtäminen, että jokaisen panos on tärkeä.

Tehdään yhdessä pakolaisiin tai vailla kansalaisuutta oleviin henkilöihin liittyvä luova tehtävä ja jaetaan se pakolaisyhteisön kanssa.

Vaihe 1: Kutsutaan vanhemmat ja muut luokat katsomaan oppilaiden valmistelemaa esitystä.

Tehtävän kannalta olisi hyödyllistä, jos voidaan tehdä yhteistyötä pakolaisia tai kansalaisuutta vailla olevia ihmisiä auttavan järjestön kanssa tai jopa pakolaisten tai kansalaisuudettomien henkilöiden itsensä kanssa.

Vaihe 2: Lopulliseen esitykseen tai näyttelyyn voidaan kutsua pakolaisryhmiä. Heitä voidaan pyytää puhumaan tilaisuudessa, mikä tarjoaisi oppilaille mahdollisuuden oppia heiltä.

Esimerkki 1: Näyttelyn valmistelemine ja pitäminen

Esimerkki 2: Tanssiesitys tai näytelmä

Esimerkki 3: Runonlausuntaesitys

Esimerkki 4: Satukirjan kirjoittaminen

Mahdollinen loppukommentti jälkikeskusteluun: *“Tämä on ollut mahtava tapahtuma, ja jokainen teki osansa sen onnistumiseksi. Tällaisten tehtävien avulla voimme oppia, miten tärkeä jokaisen antama panos on.”*

OPPIMISTAVOITTEET

6

Myötätuntoinen eläytyminen vastikään maahan saapuneiden pakolaislasten tilanteeseen.

Kirjoitetaan kirjeitä vasta maahan saapuneille pakolaisnuorille siitä, millaista elämä uuden maan koulussa on. Kirjeet voidaan toimittaa vastaanottokeskuksiin ja lukea turvapaikkaa hakeville nuorille.

Mahdollinen loppukommentti jälkikeskusteluun: *“Kiitokset kirjeiden kirjoittamisesta näille vasta maahan tulleille oppilaille. On tärkeää yrittää ymmärtää toisten tilannetta, kun siihen on mahdollisuus.”*

OPPIMISTAVOITTEET

7 | Kansalaisuudettoman henkilön tai ilman laillista asemaa maassa elävän maahanmuuttajan todellisuuden ymmärtäminen.

Suunnittele retkipäivä, jonka oppilaat viettävät pienissä 3–6 oppilaan ryhmissä opettajan tai muun koulun henkilökuntaan kuuluvan kanssa.

Vaihe 1: Oppilaat jakautuvat ryhmiin ja selvittävät soittamalla tai verkosta hakemalla, kuinka eri paikkoihin hankitaan jäsenyys, avataan tili tai käytetään niiden palveluja.

Vaihe 2: Oppilaat voivat esimerkiksi kysyä kirjastosta kirjastokortin saamisesta, pankista pankkitilin avaamisesta, uimahallista tai kuntosalilta kausi- tai jäsenkortin hankkimisesta, jostakin opistosta kursseille ilmoittautumisesta, terveysasemalta hoitoon pääsemisestä, matkatoimistosta matkan varaamisesta, kuntavaaleissa äänestämisestä ja niin edelleen. Oppilaat voivat myös etukäteen ideoida yhdessä, mihin tahoihin otetaan yhteyttä.

Vaihe 3: Yhteydenottojen jälkeen oppilaat laativat listan todistuksista, joita vaaditaan tilin avaamiseen, palveluiden käyttämiseen, jäsenyyden hankkimiseen jne.

Vaihe 4: Sen jälkeen he selvittävät, pystyisivätkö vailla kansalaisuutta olevat henkilöt tai maassa vailla laillista asemaa elävät maahanmuuttajat tekemään kyseisiä asioita.

Tilannetta voi havainnollistaa oppilaille esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

Kysymys 1: “Kenellä voisi olla syntymätodistus?”

Kysymys 2: “Kenellä olisi mahdollisesti passi?”

Kysymys 3: “Kuinka nämä todistukset voisivat auttaa palvelujen saamisessa ja käyttämisessä?”

Vaihe 5: Keskustellaan aiheesta yhdessä, ja oppilaat voivat miettiä tapoja, joilla he voisivat auttaa vailla kansalaisuutta olevia lapsia tai vailla laillista asemaa olevia maahanmuuttajia saamaan kyseisiä palveluita.

Mahdollinen loppukommentti jälkikeskusteluun: *“Paperittomuus ja kansalaisuudettomuus voivat hankaloittaa ihmisen elämää monin eri tavoin, ja tämän tehtävän aikana olemme käsitelleet niistä joitakin.”*

OPPIMISTAVOITTEET

Sen ymmärtäminen, miten me yksilöinä voimme vaikuttaa yhteiskuntaan ja toisten ihmisten elämään.

Etsi oppilaille lähdeartikkeleita ja pyydä heitä tekemään tutkimusta seuraavien tahojen parissa:

- paikallinen media,
- paikalliset yhteisöt ja yhdistykset,
- vastaanottokeskukset ja
- pakolaisia ja kansalaisuudettomia henkilöitä auttavat järjestöt.

Onko olemassa joitakin lainsäädännön tai käytännön alueita, joilla pakolaisia tai kansalaisuudettomia voitaisiin auttaa nykyistä paremmin?

Jos löytyy aiheita, joista oppilaat ovat erittäin kiinnostuneita, he voivat kirjoittaa kuntapäätäjälle tai kansanedustajalle ja vaatia lisää toimia kyseisessä asiassa.

Jälkikeskustelussa oppilaille pitäisi tarjota mahdollisuus miettiä muita yhteiskuntaan vaikuttamisen tapoja. Lisäksi olisi kiinnitettävä huomiota siihen, millaista voi olla elää yhteiskunnassa, jossa ei ole mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskuntaan tai jossa henkilöä ei tunnusteta yhteiskunnan jäseneksi eikä hänellä ole oikeutta osallistua yhteiskuntaan vaikuttavaan toimintaan (kuten kansalaisuudettomilla henkilöillä ei useinkaan ole).

9

OPPISTAVOITTEET

Omassa maassa elävien pakolaisten tilanteen ymmärtäminen.

Tarkista aluksi, onko luokalla oppilaita, joiden vanhemmat ovat pakolaisia.

Vaihtoehto 1: Jos heitä on, tiedustele vanhemmilta, haluaisivatko he tulla kertomaan kokemuksistaan pakolaisena sekä aiemmasta elämästään kotimaassaan.

Vaihtoehto 2: Jos se ei onnistu, kysy paikalliselta pakolaisia auttavalta järjestöltä, voisiko heidän tuntemansa pakolainen tai järjestön työntekijä tulla vierailemaan luokassa.

Kannusta oppilaita kysymään vierailijalta mahdollisimman paljon kysymyksiä.

Pyydä oppilaita kysymään vierailijalta, kuinka he voisivat auttaa sekä suunnittelemaan yhdessä projektin, jossa käytetään pakolaisilta tai pakolaisjärjestöltä saatua palautetta.

Jälkikeskustelussa oppilaille pitäisi tarjota mahdollisuus miettiä muita yhteiskuntaan vaikuttamisen tapoja. Lisäksi olisi kiinnitettävä huomiota siihen, millaista voi olla elää yhteiskunnassa, jossa ei ole mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskuntaan tai jossa henkilöä ei tunnusteta yhteiskunnan jäseneksi eikä hänellä ole oikeutta osallistua yhteiskuntaan vaikuttavaan toimintaan (kuten kansalaisuudettomilla henkilöillä ei useinkaan ole).

Lisää opetusmateriaalia on osoitteessa:
pakolaisapu.fi/koulut/

Nämä opetusmateriaalit on laatinut Mialy Dermish, ja laatimisessa ovat avustaneet Kyla Webb, Laetitia Lemaistre, Inge Sturkenboom ja Lauren Malesky.